

Tankeväckande men svårläst om dödshjälp

John Keown, ed. *Euthanasia examined. Ethical, clinical and legal perspectives*. 340 sidor. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. Pris £ 40. ISBN 0-521-45141-8.

Recensent: docent Tore Nilstun, enheten för medicinsk etik, Lunds universitet.

En av de mer omdiskuterade frågorna inom medicinsk etik gäller dödshjälp, och då speciellt aktiv dödshjälp. Litteraturen på området är enorm. Detta gäller speciellt bidrag som har debattkaraktär. Alla tänkbara argument bör rimligen ha framförts, både de som anses tala för dödshjälp och de som anses tala emot.

Som försvar för att publicera ytterligare en skrift om ämnet skriver Keown i inledningen att detta bidrag är (eller eftersträvar att vara) »informed rather than ignorant, rational rather than emotional, and rest on argument rather than anecdotes». I detta avseende är väl boken knappast bättre eller sämre än de flesta andra på området.

Filosofisk dialog

Boken inleds med att två filosofer försöker föra en dialog. Johan Harris anser, med utgångspunkt i sin teori, att de som motsätter sig frivillig dödshjälp gör sig skyldiga till »a devastating, odious form of tyranny». John Finnis, däremot, anser att varje form av avsiktligt dödande, oberoende av om läkaren avstår från livsuppehållande behandling eller sätter in livsförkortande åtgärder, är moraliskt förkastligt.

Även om de två herrarna knappast lyckas med något konstruktivt samtal, sex kapitel till trots, är deras bidrag ändå instruktiva. De visar på konsekvenserna av sina respektive etiska teorier: respekt för person (Harris) och sinnelagsetik (Finnis).

Juridiska aspekter

De fyra juristerna tar alla, fast på delvis olika sätt, upp frågor som rör dödshjälp och rättssäkerhet. De tycks vara ense om (eller förutsätta) att det i princip är möjligt att dra en skarp gräns mellan tillåten och otillåten aktiv dödshjälp, men att denna gräns i praktiken inte kan upprätthållas. Detta är

NYA BÖCKER

en empirisk fråga, men de studier som gjorts av erfarenheterna i Nederländerna tyder på att detta är ett reellt problem. Boken innehåller dock inga bidrag från jurister som förespråkar dödshjälp.

Utdrag ur kommittérapport

Bokens kanske mest intressanta kapitel innehåller ett utdrag från »the report of the House of Lords Select Committee on Medical Ethics». Denna kommitté, som publicerade sitt betänkande 1994, hade bl a i uppdrag att överväga etiska, rättsliga och kliniska aspekter på åtgärder, passiva och aktiva, som syftar till eller har som förutsebar effekt att patienten dör.

I sin rapport utgår kommittén ifrån att det finns en viktig skillnad dels mellan passiv och aktiv, dels mellan intentioner och förutsedda men inte önskade konsekvenser. Den försvarar också tesen om den s k dubbla effekten, dvs att det är tillåtet för läkare att handla »with the objective of relieving pain or distress, and without the intention to kill». Allt detta är filosofiskt kontroversiellt, men i vardagsmoralen troligen väl förankrade uppfattningar.

Kommittén anser att användningen av uttrycket »passiv dödshjälp» är missvisande och att man i stället bör tala om beslut att avstå från eller avbryta livsuppehållande behandling, respektive beslut om att begränsa livsuppehållande behandling.

Frågan om intentionernas etiska relevans förblir i detta sammanhang obesvarad, och motståndarna till passiv döds-

hjälp bemöts knappast med några sakargument.

Föreslår straffändring

Vad gäller frivillig, aktiv dödshjälp medger kommittén att det finns enskilda fall där »euthanasia may be seen by some to be appropriate» men att dessa enskilda fall inte gör det försvarbart att rättsligt tillåta sådana åtgärder. Kommittén slår fast att aktiv dödshjälp är mord, men uttrycker samtidigt önskemål om att det obligatoriska livsstraffet bör ändras. Detta skulle möjliggöra »the judicial process to take proper account of the circumstances of the case and the motives of the accused» – ett förslag som avvisades av den brittiska regeringen.

Skev åsiktsbalans

Keown hävdar i sin inledning att boken är »a very reasonable balance» av argument för och emot dödshjälp. Jag är inte övertygad. Åtta av författarna, samt kommittén, tar i sina respektive bidrag klart avstånd från aktiv dödshjälp och endast tre av författarna är för. I två av bidragen går det inte att utläsa författarnas ståndpunkt. Denna skevhet till trots är »Euthanasia examined» en mycket tankeväckande, men ibland något svårläst bok, om den brittiska debatten. Om inget annat, så kan den påminna oss om hur svårt det är att åstadkomma en konstruktiv dialog om dödshjälp. •

Själv mord – det slutgiltiga avståndstagandet

Colin Pritchard. *Suicide – the ultimate rejection? A psycho-social study*. 209 sidor. Buckingham–Philadelphia: Open University Press, 1995. Pris £ 12.99. ISBN 335-19032-4.

Recensent: docent Jan Beskow, centrum för suicidforskning och prevention, Karolinska institutet, Stockholm.

Colin Pritchard, en socialvetenskapligt utbildad suicidforskare i England, har i denna bok integrerat empirisk forsk-

ning, praktikerkunskande utifrån ett etiskt engagemang, samt kulturella inslag från historien, litteraturen och poesin för att skapa en egen bild av självmordsproblem och självmordsprevention. Han menar att varje område har sina begränsningar men att de kan berika varandra i en personligt utformad professionell roll.

Livsfarligt avvisande

Navet i detta försök är begreppet »ultimate rejection», det slutliga avvisandet, avståndstagandet eller bortstötningen. Det oåterkalleliga avståndstagandet från svår psykisk och fysisk smärta blir ett avståndstagande från livet självt. Men detta sker inte i ett tomrum utan är samtidigt ett avvisande av de närstående. Avsett eller ej upplever dessa att de inte har varit värdefulla nog för att motivera ett fortsatt liv. Men de kan också i sin tur avvisa den suicidnära personen. Subjektivt upplevd eller objektivt orsakad – avvisandet är potentiellt livsfarligt. Det är det som utlöser den suicidala handlingen.

Det slutliga avvisandet bygger på hur patienten och dennes närstående upplever situationen, t ex en depression. En sådan färgar förvisso patientens uppfattningar. Att i väntan på tillfrisknandet fästa mindre avseende vid dennes bedömningsar kan emellertid bli livsfarligt. Personlig läggning och psykisk sjukdom ser författaren som ett tillstånd »form», en ram kring det psykologiska »innehållet». Det senare rymmer bl a resonemang om »depressionens mening», som är mycket olika för personer i olika åldrar och livssituationer. Den sjukles tolkningar interagerar med de närståendes. Terapeuten måste kunna kommunicera med patienten om dessa innebörder, för att denne ska kunna känna att han inte är ensam ens i sin svarstaste förtvivlan.

Kulturella aspekter

Beskrivningen av självmordets kulturhistoria består av belysande exemplifieringar, som endast är lösligt relaterade till den samhälleliga bakgrund som de är ett uttryck för. De skiftande historiska ställningstagandena till självmord kan lära oss respekt för variabiliteten. Detta är särskilt värdefullt i det moderna pluralistiska klassamhället, med dess ökade risk för bortstötningar. Det krävs särskild omtanke för att möta personer från olika etniska och demografiska grupper